

Verslag

Sociale infrastructuur en klimaatbestendigheid in het Caribisch deel van het Koninkrijk der Nederlanden

Dinsdag 31 maart 2026

Hollands Spoor is een debatreeks van de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid en het Strategiebeeraad Rijksbreed. Tijdens deze bijeenkomsten in de Academiezaal van het WRR-gebouw spreken beleidsverantwoordelijken en bestuurders met gerenommeerde wetenschappers en mensen uit het bedrijfsleven over belangrijke maatschappelijke ontwikkelingen en de implicaties daarvan voor het beleid.

De bijeenkomst van 31 maart werd bezocht door ruim 50 bezoekers. Bij de gesprekken tijdens de Hollands Spoorbijeenkomsten gelden de zogenoemde Chatham House Rules.

De lezingen tijdens deze Hollands Spoor zijn verzorgd door deskundigen die ter voorbereiding op de bijeenkomst een essay schreven.

- Riddhi Samtani (BSc) en Ludmila Duncan (MSc) (Kracht in kleine verbanden)
- Pedzi Girigori (MSc) (Sociale infrastructuur, het Curaçaose voorbeeld)
- Dr. Charissa Granger en prof. dr. Francio Guadeloupe (Duna Gracia)

Verder sprak prof. dr. Suzanne Hulscher (raadslid en medeauteur WRR-rapport *Mens en klimaat. De kracht van sociale infrastructuur bij adaptatie*). Moderator van de bijeenkomst was prof. dr. Frans Brom, directeur WRR. Opening en afsluiting door prof. mr. Corien Prins, voorzitter WRR.

Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid
Buitenhof 34
Postbus 20004
2500 EA Den Haag
Telefoon 070-356 46 00
E-mail info@wrr.nl
Website www.wrr.nl

Inleiding

Klimaatverandering manifesteert zich in het Caribische deel van het Koninkrijk der Nederlanden zichtbaarder dan op het Europese vasteland. Verwoestende stormen en opwarming van de aarde zetten Bonaire, Sint Eustatius, Saba (BES-eilanden) en Curaçao, Aruba en Sint Maarten (CAS-eilanden) in toenemende mate voor tal van uitdagingen. Het klimaatadaptatiebeleid uit Den Haag kan niet 1-op-1 worden overgenomen. De onderlinge verschillen tussen de Caribische eilanden en die met het Europese vasteland zijn groot.

Het ontbreekt de eilanden onder meer aan voldoende financiële en bestuurlijke slagkracht om zelf toegepast klimaatadaptatiebeleid te ontwikkelen, al gebeurt er in projectvorm wel het een en ander. Naast de nodige fysieke aanpassingen pleiten de drie deskundigen in hun essays en presentaties daarom voor het inzetten van sociale infrastructuren in het klimaatbeleid. Klimaatadaptatie in de Cariben vraagt om maatwerk, liever vandaag dan morgen. De aanwezige beleidsmakers, bestuurders en (oud) politici spreken hun consensus hierover uit, maar benoemen wel een aantal te tackelen issues en risico's, zoals de taaie neiging om te denken in wij en zij.

Mens en Klimaat

De directe aanleiding voor deze Holland Spoorbijeenkomst is de WRR-publicatie *Mens en klimaat* (2025). Die heeft als ondertitel *De kracht van sociale infrastructuur bij adaptatie*. Met dit rapport agendaert de WRR dit belangrijke onderwerp bij bestuurders en beleidsmakers. De WRR stelt dat de Nederlandse klimaatbestendigheid verbetert als het klimaatadaptatiebeleid ook inzet op sociale infrastructuren, zodat mensen meer naar elkaar omkijken en elkaar meer vertrouwen, en ze handelingsperspectieven krijgen.

Tijdens een korte toelichting op dit rapport is het beeld te zien van een Hollands ijstaferaal. Op het schilderij van ruim 400 jaar oud beleven de afgebeelde mensen het ijs heel verschillend. Er zijn schaatsters, kinderen op een slee, een wak waar wordt gevist, maar ook armen in lompen die moeite hebben om warm te blijven. Dit voorbeeld illustreert dat sommige mensen zwaarder worden getroffen door het klimaat dan anderen.

Daarbij gaat het niet alleen om fysieke maar ook om sociale uitdagingen. Er zit heel duidelijk een menselijke factor aan klimaatadaptatie. Hoe gaan individuen om met onzekerheid op dit gebied, hoe ervaren ze dat? Bekend is dat mensen die risico's te laag inschatten over het algemeen kwetsbaarder zijn dan diegenen die dreigingen als serieuzer beoordelen. Dit hangt

mede af van de groep waartoe je behoort en wat je in het verleden hebt meegemaakt. Sociale cohesie is een belangrijke factor bij het omgaan met tegenslag. Hier geldt dat je kwetsbaarder bent met een klein sociaal netwerk. Andersom werkt het ook. Bij een overstroming kan wateroverlast leiden tot verbroedering. Buren en vrienden helpen elkaar met opruimen en het voorbereiden op toekomstige risico's. Maar het kan ook leiden tot minder cohesie als sommigen meer compensatie krijgen dan anderen of wanneer mensen wegtrekken uit kwetsbare gebieden.

De sociaaleconomische positie speelt ook een rol bij klimaatadaptatie. Een infographic laat twee studenten zien die blokken op een tentamen. De een in een riante eigen studeerkamer met airco, de ander aan de keukentafel omringd door anderen met een rood hoofd van de hitte. Bekend mag worden verondersteld dat hitte negatieve gevolgen heeft voor de studieresultaten, wat ten koste kan gaan van studenten met de minste middelen.

Drie presentaties

1 Kracht in kleine verbanden; *Riddhi Samtani/Ludmila Duncan*

Het oog van orkaan Irma raasde op 6 september 2017 over Sint Maarten en liet een spoor van vernieling achter. De storm ontwikkelde zich tot een zeldzame orkaan van categorie 5, met maximale aanhoudende windsnelheden van 285 km/u en was daarmee de sterkste orkaan die ooit op de open Atlantische Oceaan is waargenomen. Ook de Caribisch-Nederlandse eilanden Sint Eustatius en Saba werden getroffen, maar de schade was hier niet zo overweldigend als op Sint Maarten.

Het beeld van Sint Maarten vlak nadat de orkaan is overgetrokken, is er een van totale ontredde. De gebouwde infrastructuur is grotendeels verwoest, er is geen water, geen stroom, mensen staan huilend op straat denkend aan hun huizen en bezittingen waar niets van over is. Het is dan twee dagen na de ramp en fysieke hulp is nog niet op gang gekomen. De sociale infrastructuur is wel blijven werken. Het was niet het systeem, maar de mensen, de community, die het leven op Sint Maarten draaiend hielden. Het radiostation bleef 24/7 uitzenden, zodat de bevolking op de hoogte bleef van alle ontwikkelingen, het informatie kon delen en er zelf op in kon spelen.

Meertalige sociale infrastructuren van grote waarde

De problematiek van Sint Maarten is veelzijdig. Zo is het eiland voor vrijwel alle grondstoffen en voedsel afhankelijk van de wereldmarkt en daarmee van de geopolitieke ontwikkelingen. De economie drijft op internationaal toerisme en is daarmee kwetsbaar, zoals te zien was tijdens de covid-pandemie en in de nasleep van orkaan Irma. Daarnaast deelt de kleine eilandstaat een binnengrens met Frankrijk, wat het maken van klimaatadaptatie- en ander beleid niet vergemakkelijkt. Een orkaan stopt immers niet bij de grens; zeeleven en ecosystemen evenmin.

Sint Maarten kent een officiële landsgrens, maar voor inwoners van beide delen geldt dat hun werkzame en sociale leven zich aan beide kanten van de grens afspeelt. Er bestaan en groeien sociale netwerken, meertalige infrastructuren, over de grenzen heen. Die kunnen van grote waarde zijn bij het omgaan met klimaatveranderingen, daar waar het officiële beleid van twee verschillende landen, Nederland en Frankrijk, verschilt en soms averechts werkt.

Gevolgen opwarming aarde delen

De gevolgen van klimaatveranderingen voor het eiland zijn groot. Sint Maarten kent momenteel gemiddeld 17 zeer warme dagen per jaar met een temperatuur hoger dan 29,5 °C. Onderzoek wijst uit dat zonder maatregelen dit aantal eind deze eeuw is opgelopen tot 250 dagen per jaar. De zeespiegel is dan 22 cm hoger en er valt 46 procent minder regen.

Dit sombere scenario is bij beleidsmakers en inwoners niet algemeen bekend. Deze informatie en data moeten daarom veel breder worden verspreid. Dat kan door het bilaterale karakter van Sint Maarten te onderkennen, ofwel hierin samen te werken met het Franse deel van het eiland. Daarnaast door te focussen op klimaatadaptatieprojecten die echt helpen. Inmiddels is er een klimaatimpact-atlas gepubliceerd die online vrij toegankelijk is voor iedereen en waarin ook de sociaal-demografische impact van klimaatverandering wordt gedeeld. Er moet op korte termijn echter nog veel meer gebeuren, aldus Samtani.

2 Sociale infrastructuur, het Curaçaose voorbeeld; *Pedzi Girigori*

Pedzi Girigori neemt de Academiezaal mee naar Curaçao. Zij gaat in op de werking van sociale infrastructuren en het belang hiervan voor klimaatadaptatie. Dansende en lachende mensen op het projectiescherm lijken in eerste instantie weinig verband te houden met toenemende hitte en een veranderend ecosysteem. Aan de hand van twee casestudies laat Girigori zien dat dit anders ligt. Zij brengt daarbij onderscheid aan tussen *place based* sociale structuren (een vissersdorp) en *practice based* (een dansfestival).

Traditionele en nieuwe sociale structuren

Kerken en maatschappelijke organisaties fungeren vaak als kenners en waarnemers van de behoeften van de lokale gemeenschappen. Ze helpen bij het mobiliseren van collectieve actie en het behartigen van verbeteringen voor de gemeenschap. Ook openbare plekken, zoals winkelcentra, spelen daarin een belangrijke rol.

In de afgelopen jaren, met de opkomst van sociale mediaplatforms zoals

WhatsApp en Facebook, zijn daarnaast virtuele gemeenschappen ontstaan als een andere vorm van sociale infrastructuur. Deze gemeenschappen worden vaak gevormd door middel van een gemeenschappelijke noemer en kunnen helpen bij het informeren, verbinden, mobiliseren en verlenen van wederzijdse hulp. ‘Curaçao Mamas’ is een voorbeeld van een virtuele sociale infrastructuur. Die biedt een veilige plek voor moeders om met elkaar in contact te komen en van elkaar te leren over de verschillende aspecten van de opvoeding en het onderwijs van de kinderen.

Vissers uit Boka Sami

Curaçao ligt in tegenstelling tot Sint Maarten net buiten de Atlantische orkaanzone, maar ondervindt wel de gevolgen van de opwarming van de aarde. Boka Sami is een van oorsprong klein vissersdorp, waar mensen nog altijd dicht bij de natuur leven. De nabijheid van de zee en de afhankelijkheid van de zee voor het dagelijks levensonderhoud, heeft de gemeenschap van Boka Sami tot op de dag van vandaag gevormd. Het is een gesloten zelfredzame community, waar slechts één weg naartoe leidt. Dit ondanks het feit dat het dorp zich hemelsbreed op slechts vijf kilometer van Willemstad bevindt en inmiddels is uitgebreid met verschillende woonwijken.

Bijzonder aan deze plek is dat met name de oudere inwoners naderend onheil in de vorm van zware stormen aan voelen komen. Zij nemen een verandering van geur waar als de wind verandert. Dit stelt hen in de gelegenheid hierop te anticiperen door tijdig de boten uit de vissershaven te halen, de pieren leeg te maken, mensen te waarschuwen en terug te roepen van zee. De plek geeft hier vorm aan.

Dansend overleven in Otrabanda

Het culturele festival Kaya Kaya in Otrabanda, een wijk in Willemstad, is een vorm van praktische sociale verbinding: dansend ten onder gaan, dansend ervoor zorgen dat wij overleven. De *community workers* in de wijk bevorderen door culturele activiteiten de sociale cohesie onder de inwoners. Vroeger kenmerkte deze buurt zich door armoede,

criminaliteit en onveiligheid. Door de toegenomen sociale cohesie is het gelukt om samen met de wijkbewoners groepsgewijs de fysieke omgeving aan te pakken. Zo hebben ze onder meer de verbinding tussen het lagere en hogere gedeelte van de wijk opgeknapt met een felgekleurde trap, waardoor mensen zich gemakkelijker door de hele wijk kunnen verplaatsen. De leefbaarheid is toegenomen, de mensen weten wie eten nodig heeft en zorgen voor elkaar.

Temperatuurbeheersing

De komende decennia zal op Curaçao, net als op Sint Maarten, het aantal hete dagen fors toenemen, van drie maanden per jaar naar uiteindelijk jaarlijks negen maanden hitte. Het leven op het eiland speelt zich grotendeels buiten af, maar in de wijk Otrabanda is weinig ruimte voor groen en tuinen. Door muurschilderingen in de openbare ruimte worden deze plekken nu aantrekkelijker om samen te komen, buiten te zitten en met elkaar te praten. Ook zijn er volkstuintjes aangelegd op de plekken van vervallen huizen, met het oog op de voedselvoorziening en het koeler houden van de omgeving.

Bovenstaande casestudies laten volgens Girigori zien dat het Nederlandse klimaatadaptatiebeleid zich niet alleen moet richten op grijze infrastructuur maar ook op sociale infrastructuren, de ware levensredders. De mens vormt een centraal punt bij klimaatadaptatie en dat start bij het activeren van de gemeenschap.

3 Duna Gracia; *Charissa Granger en Francio Guadeloupe*

Granger richt zich in haar presentatie op alledaagse openbare plekken in het Caribisch gebied en de poëzie, emoties, creativiteit, verbeeldingskracht en kennis die daarin besloten liggen. Poëzie is geen aanvulling, maar een weerspiegeling van de maatschappelijke omstandigheden. Dat geldt ook voor muziek en andere kunstuitingen.

Leren luisteren

De belangrijkste boodschap van deze onderzoekers is dat klimaatbeleid dergelijke vormen van creatieve communicatie en saamhorigheid zou moeten omarmen.

Granger betoogt dat Nederlandse beleidsmakers moeten leren luisteren naar én voelen wat er in alledaagse gesprekken op de Caribische eilanden is te horen en zien. Zij zouden aandacht moeten hebben voor wat mensen herhalen terwijl zij bewegen, voelen en elkaar ontmoeten. Zulke routines leiden naar 'publieke instituties'. Hiermee doelt Granger op manieren van doen en spreken die het gezamenlijke leven en de gevestigde sociale praktijken ordenen en

structureren. Het zijn geïnstitutionaliseerde vormen van en voor improviserend handelen, die tegelijk materieel en ideëel zijn.

Deze onderzoekers stellen dat juist deze alledaagse instituties waarin taal en muziek worden beoefend, te vaak over het hoofd worden gezien door Nederlandse beleidsmakers wanneer zij de burgers van het Caribische deel van het koninkrijk tegemoet treden.

Duna Gracia

De centrale vraag in dit essay is hoe deze alledaagse publieke instituties interveniëren met klimaatverandering in het Nederlands Caribisch gebied. Het mantra *Duna Gracia na Dios pa bida* (*give thanks for live*) biedt een venster op Caribische ideeën over openbaarheid en op de stille kracht van publieke instituties die het leven voeden. Taal en muziek vormen een methode om te begrijpen hoe publieke instituties gevoelens, oordelen en handelen vormgeven onder omstandigheden van ecologische stress. Duna Gracia overstijgt afkomst, leeftijd en geloof. Je ziet het terugkomen op muren, T-shirts, posters, in boeken, liederen en online: het markeert een publiek ethos. Maar Duna Gracia is volgens Granger geen naïef optimisme, het is een houding tegenover rampen.

De processie van carnavalsmuziek, het geluid van op tafel gegooide dominostenen, de generale repetitie van de fanfare en de piano op de hoek van de straat vormen sociale infrastructuren. Dit zou meegenomen moeten worden in beleid en onderzoek. Nederlandse beleidsprocedures kunnen iets leren van vorm en compositie, van refreinen die terugkeren zonder hetzelfde te herhalen.

Voor een goede afstemming van klimaatbeleid zou daarom een Duna Gracia-bijlage een verplichte stap moeten worden in de ontwikkeling en implementatie. De bijlage zou het resultaat moeten zijn van actief luisteren op alledaagse plekken van communicatie en saamhorigheid in Caribisch Nederland.

Reacties

Aanwezige beleidsmakers, (oud) politici en vertegenwoordigers van verschillende ministeries geven in een eerste korte reactie aan dat klimaatadaptatie in Caraïbisch Nederland een onderwerp is dat leeft. Onderlinge verschillen tussen de eilanden en het vasteland worden erkend. Net als het belang van de inzet van sociale infrastructuren. Samenvattend: er liggen beleidsplannen en activiteiten, maar we moeten er actief mee aan de slag.

In de Nationale Adaptatiestrategie, die klaarligt ter lancering, is mede naar aanleiding van de publicatie van het WRR-rapport *Mens en Klimaat* ook aandacht voor de kracht van sociale infrastructuren. Wel wordt een kanttekening geplaatst dat het bewustzijn hieromtrent soms nog tekortschiet en dat er extra waarborgen ingebouwd moeten worden.

Hieronder volgen: meningen, discussiepunten en aanbevelingen naar aanleiding van bovenstaande presentaties op basis van de Chatham House Rules.

Meenemen in beleid

Kennis ophalen ter plekke maakt onderdeel uit van het klimaatbeleid, maar dit zou op uitgebreidere schaal moeten plaatsvinden. Een ontmoeting met een tachtigjarige dame op Sint Maarten die op hoge leeftijd nog een NGO heeft opgericht, illustreert dit. Deze vrouw zet zich in voor ouderen die in eenzaamheid en armoede leven. Aan een Nederlandse afvaardiging uit Den Haag vroeg ze: “Wat doet u morgen voor mij? Niet over een paar maanden of jaren, maar nu?” Door ouderen te verbinden ontstaat sociale cohesie en neemt de weerbaarheid toe, ook in de omgang met klimaatveranderingen. Daar zou vanuit Europees Nederland meer aandacht voor moeten zijn.

De vraag is hoe de rijksoverheid alle verschillende sociale infrastructuren in de zes overzeese entiteiten mee kan nemen in het beleid. Suggesties: dat kan door slim om te gaan met middelen, heel goed voort te bouwen op bestaande projecten die werken, kennis te delen en per eiland maatwerk te leveren. Daarbij de oproep aan alle betrokken ministeries om gebruik te maken van bestaande inzichten, voorbeelden en lessen, en daarvoor samen te werken met de mensen ter plekke.

Klimaatbeleid inrichten op fysieke én sociale infrastructuren

De Nationale Klimaatadaptatiestrategie is ook voor de Caribische eilanden relevant. Het blijkt echter best ingewikkeld om in Den Haag ontwikkeld klimaatbeleid toe te passen in de Caribische delen van het koninkrijk. Bij klimaatadaptatie gaat het niet alleen om de fysieke, maar ook om de sociale kant, om de cultuur en de identiteit van de mensen. Daarnaast ook om de geschiedenis van een samenleving. Aanpassen aan de kracht van gemeenschappen is het devies. Breng de sociale infrastructuren in kaart en maak ze onderdeel van presentaties over fysieke infrastructuren. Creëer daarbij geen tegenstelling tussen fysieke en sociale infrastructuren, want voor klimaatadaptatie zijn beide nodig.

Het is van groot belang om de specificiteit van de eilanden met hun eigen sociale en fysieke structuur mee te nemen in klimaatbeleid dat in Den Haag wordt ontwikkeld. Ook moet er meer oog komen voor de kosten, want op de eilanden zijn de kosten voor klimaatadaptatie per capita hoog, mede vanwege het importeren van alle bouwmaterialen.

De mens centraler

Er is een eilandspecifieke aanpak gewenst vanuit het algemene beleidskader. Ecologische en sociale doelen moeten met elkaar worden verbonden, bijvoorbeeld door lokale jongeren te betrekken bij natuurbeheer. Daarbij moet de rechtvaardigheid scherp in het oog worden gehouden, en moet er oog zijn voor lokale behoeften, veerkracht en weerbaarheid. Verder moet in het Caribisch deel van het koninkrijk worden ingezet op ruimtelijke ontwikkeling, koraalherstel, waterbeheer en het tegengaan van erosie. De implementatie van het beleid op de eilanden stuit op verschillende uitdagingen. Er is een beperkte financiële en personele capaciteit: weinig ambtenaren moeten veel taken uitvoeren. Daarnaast zijn er culturele en economische factoren die de uitvoering bemoeilijken. Een voorbeeld is de bestrijding van de erosie die ontstaat door loslopende geiten die vrij grazen. Mogelijke oplossingen als het plaatsen van omheiningen of het afschieten zijn technisch eenvoudig te realiseren, maar botsen op de lokale cultuur en economische belangen. Ook de toegang tot kennis is een uitdaging omdat elk eiland die zelf moet organiseren. Dit levert minder kennis op dan wanneer die centraal voor alle eilanden wordt georganiseerd en kennis voor iedereen toegankelijk is.

Beleidsmakers moeten klimaatverandering daarbij laten rijmen met een betere levenskwaliteit van mensen, zij moeten de buurt in en fondsen aanwenden om de samenleving bij elkaar te houden voor, tijdens en na een zware orkaan en andere klimaatgebeurtenissen. Dit betekent dat het individu niet moet worden vergeten in het geheel van beleidsplannen. Help die oude vrouw met haar NGO op Sint Maarten. Stap weg van die knellende regelgeving, en kijk met zijn allen naar een betere toekomst.

De moderator werpt vervolgens de vraag op: wat neemt u mee of wilt u dat een ander hiervan meeneemt naar de bureaus waar het klimaatbeleid wordt gemaakt?

Deze vraag roept in eerste instantie bij de aanwezigen veel meer vragen op. Het gaat te weinig over de sterkere die de zwakkere helpt, en niet alleen tijdens crises. Er is naast maatwerk voor de eilanden ook veel geld nodig. Maar wie neemt het initiatief, wie gaat vanuit de Kamer of de ministeries deze kar trekken en vergezichten omzetten naar structurele commitments?

Risico's tackelen

In de Academiezaal ontstaat wel consensus over het belang van de lokale gemeenschap en over de kracht van sociale infrastructuren. Er wordt een duidelijk engagement gevoeld. Maar het moet niet bij betrokkenheid en woorden blijven. Dit onderwerp moet op de beleidsagenda's komen, maar er bestaan risico's dat dit niet gebeurt. Waar bestaan die dan uit? Waar kunnen beslissingen vast komen te zitten? Dat kan bijvoorbeeld gebeuren bij beleidsmakers en bestuurders die niet bij deze bijeenkomst zijn en daardoor minder de urgentie voelen. Of bij diegenen die gaan over de verdeling van de financiële middelen of over kwaliteitsissues.

Die risico's moeten worden getackeld, want er wachten nog veel meer Irma's, klimatologische en geopolitieke uitdagingen. Daarvoor moet de taaie neiging om te denken in wij en zij (vasteland versus de eilanden) verdwijnen. De scheidende krachten moeten worden benoemd. De discussie hierover moet aan beide kanten van de oceaan worden gevoerd, want het denken in wij en zij vindt ook omgekeerd plaats. Hulp aanvaarden ligt gevoelig, het gaat altijd over autonomie. In Nederland alles oplossen door er rijksonderwerpen van te maken, werkt niet. Rijksonderwerpen hebben de neiging erg Haags te worden. Waarde hechten aan het eigen denken is belangrijk voor de eilanden, maar Nederland kan wel helpen met kennis en geld.

Empathie als basis

Het belang van sociale infrastructuren bij klimaatadaptatie is door de WRR op de kaart gezet. Dat sociale zou Europees Nederland ook moeten plakken op de omgangsmanieren met de eilanden. Het draait om empathie, om benadrukken hoe belangrijk klimaatadaptatie is in Europees en Caribisch Nederland. Klimaatadaptatie kan heel ingrijpend zijn, daarom moet iedereen het gesprek aangaan met empathie als basis.

Er is ter plekke veel kennis aanwezig die kan worden samengebracht met de hier aanwezige kennis. Dat brengt beide partijen verder dan het initiëren en faciliteren van losse projecten. Het gaat niet alleen om kennis en ervaring ophalen, maar ook om die breed te delen met het publiek. Publieke kennisinfrastructuur is bij klimaatadaptatie een belangrijke component naast sociale infrastructuur.

Weerbare bevolking

Een stevige en snelle implementatie van sociale infrastructuren in het klimaatbeleid zal niet zonder slag of stoot gaan. Daarvoor moet het probleem duidelijker worden gedefinieerd,

zodat effectief hulp kan worden gegeven. Alleen dan kan de rijksoverheid er alles aan doen om de bevolking weerbaar te maken tegen klimaatveranderingen. Dit vraagt zowel om kortetermijnoplossingen voor de huidige klimaatuitdagingen als om richtingen om weerbaar te worden voor de klimaatveranderingen die nog voor ons liggen.

Essayisten reageren

Een van de essayisten stelt dat de risico's toenemen bij de financiering van ontwikkelingsprojecten, waardoor er meer behoefte is aan extra trustfondsen. Er volgt een pleidooi voor een staat die samenwerkt met het maatschappelijk middenveld. Daarbij ligt er ook een verantwoordelijkheid bij de maatschappelijke organisaties op de eilanden, die kunnen immers zelf ook verbinding maken met Nederland.

Een andere essayist reageert op de kwestie van scheidende krachten aan beide zijden van de oceaan. Volgens spreker wordt er van oudsher met afkeer gereageerd op beleid dat wordt opgelegd vanuit Nederland, omdat er voorbij gegaan wordt aan de kennis en ervaring op de eilanden zelf. Dit is wel langzaam aan het veranderen. Er vindt de laatste jaren meer overleg plaats en er wordt beter geluisterd en ingespeeld op lokale ervaringen. Dit werkt in het Nederlandse raamwerk, hoe zie jij het vanuit Caribisch perspectief? Hoe kunnen we het beleid aanpassen? "Een Caribisch sausje eroverheen gieten, voordat je het kunt opeten. Dat werkt", is dan stevast het antwoord. Kom met concrete ideeën, blijf niet ad hoc werken, maar zet een punt aan de horizon. Het is goed om te werken vanuit structuurbehoud, maar geef ruimte om daar invulling aan te geven. Klimaatverandering is al duidelijk zichtbaar op de eilanden en het klimaatadaptatiebeleid is in ontwikkeling. Het eerste zaadje is geplant, maar het moet onderhouden worden, het sprietje moet een boom worden die vruchten geeft.

Als antwoord op de vraag hoe dit probleem beter gedefinieerd kan worden, zegt spreker dat er veel problemen zijn die allemaal met elkaar samenhangen. De inwoners van het Caribisch deel van het koninkrijk voelen zich niet of te weinig gehoord. Zij verkeren in onzekerheid en weten niet op welke manier de klimaatveranderingen zullen doorwerken in hun eigen levens.

In de ogen van **weer een andere essayist** heeft Nederland onvoldoende zicht op wat er nodig is om klimaatveranderingen in het Caribisch deel van het koninkrijk op te vangen. Spreker maakt zich vooral zorgen over het trage tempo. 'Na de laatste zware storm was ik drie maanden in de weer met de Nederlandse overheid en de Wereldbank over het soort daken dat we zouden bestellen. Dit terwijl er duizenden mensen op dat moment helemaal geen dak boven hun hoofd hadden.'

Een beladen oproep volgt: dit eiland vormt een thuis voor vele mensen, jong en oud. Het is mijn realiteit en gaat over mijn toekomst. Elk jaar houden we onze adem in, hopen dat de stormen aan ons eiland voorbij gaan. Dat na het orkaanseizoen onze huizen, scholen en koffietentjes nog overeind staan. Die onzekerheid is fnuikend.

Een land als Sint Maarten heeft, net als de andere Caribische eilanden, noch de technische capaciteit noch de financiële middelen om het land en de zee te beschermen. Wel staat het bovenaan in het koninkrijk wat betreft de meest merkbare gevolgen van klimaatverandering. Om verschillende redenen kan het geen aanspraak maken op Europese of wereldwijde klimaatfondsen. Dat maakt het extra complex. Spreker vraagt om meer bewustzijn voor de verschillen tussen de Cariben en Nederland, voor de jaarlijks terugkerende verwoestende stormen en vraagt om een andere manier van financiering voor de BES- en de CAS-eilanden.

Tot slot

Die laatste woorden stemmen tot nadenken. De oproep raakt in hoofd, hart en buik. Het gaat over leven, de toekomst, die oude vrouw en de jonge mensen. Wij horen allemaal bij elkaar, en bij elkaar horen betekent van elkaar leren en elkaar helpen, zoals ook te zien was bij recente klimaatslachtoffers in Nederland als gevolg van overstromingen.

Aan het einde van het debat worden beleidsmakers nog uitgenodigd om aan te geven welke mogelijkheden zij zien om binnen hun ministerie de zaken ter hand te nemen.

Daar is als volgt op gereageerd: om hier echt resultaat te boeken, moeten we van scheidende krachten naar verbindende opgaven. Hoe vaak lopen discussies niet dood in: dat is niet mijn rol en niet mijn verantwoordelijkheid. We moeten hierin juist samenwerken met andere ministeries en partners op de eilanden, we moeten over lijnen heenstappen. Er is een groot verlangen om maatschappelijke uitdagingen aan te gaan. We moeten aan de slag. Nu voor later.

Een andere toezegging: het beleid zal niet onmiddellijk veranderen, ondanks de wens tot snelle aanpassing en maatwerk voor het Caribisch deel van het koninkrijk. Het betreft een meerjarige aanpak, niet alles kan morgen. Houd wel de mensen die het treft in je achterhoofd bij het ontwikkelen van klimaatbeleid. Morgen kan alles anders zijn voor veel inwoners van de Caribische eilanden. Neem dat mee in het tempo waarmee je beleid maakt en de keuzes die je daarbij maakt.